

звернення до педагогічної спадщини А.С. Макаренка, сутність якої полягає у створенні умов для співпраці педагогів і вихованців у єдиному дружньому колективі, що є міцним підґрунтям для формування здорового суспільства. Творче використання практичних і теоретичних порад видатного педагога, безумовно, є важливою складовою виховної діяльності вчителя і вироблення в нього педагогічної техніки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Макаренко А.С. Методи виховання // Твори: У 7 т. – К.: Радянська школа, 1953. – Т. 5.
2. Макаренко А.С. Педагогіка індивідуальної дії // Твори: У 7 т. – К.: Радянська школа, 1953. – Т.5.
3. Макаренко А.С. Проблеми виховання в радянській школі // Твори: У 7 т. – К.: Радянська школа, 1953 – 1955. – Т. 5.
4. Макаренко А.С. Художня література про виховання дітей // Твори: У 7 т. – К.: Радянська школа, 1953. – Т. 5.
5. Макаренко А.С. Педагоги пожимают плечами // Педагогические сочинения В 8 т. – М.: Педагогика, 1983. – Т. 1.
6. Макаренко А.С. ФД – 1: Очерк // Педагогические сочинения: В 8 т. – М.: Педагогика, 1983. – Т. 4.
7. Макаренко А.С. Опыт методики работы детской трудовой колонии // Педагогические сочинения: В 8 т. – М.: Педагогика, 1983. – Т. 1.
8. Макаренко А.С. Мої педагогічні погляди // Твори: У 7 т. – К.: Радянська школа, 1953. – Т. 4.
9. Это принадлежит вечности... Теория и методика воспитания в педагогическом наследии А.С. Макаренко / Под. ред. М.Ю. Красовицкого. – К.: Логос, 2002.

УДК 37.02/03

Г.В. Кугуєнко

*Сумський державний
педагогічний університет*

З ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ СПЕЦКУРСУ «МЕТОДИКА СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ»

У статті розкриваються питання підготовки майбутнього педагога до здійснення функції соціального виховання. Аналізується досвід викладання спецкурсу «Методика соціально-виховної роботи в сучасних умовах».

The issue of a future teacher training in realization of social education function is revealed in the article. The experience of a special course teaching called “Methods of social-educational work in modern conditions” is analyzed.

Актуальність проблеми. На сучасному етапі становлення української держави за умови складного політичного і соціально-економічного її стану особливо відчутний негативний вплив на сучасну школу таких суспільних явищ, як посилення аморальності, злочинності,

що призводить до знецінення освіти, падіння авторитету вчителя, зростання агресивності, жорстокості, нігілізму підлітків. Аналіз цих деструктивних процесів у сучасному суспільстві дозволяє зробити висновок, що існує небезпека виростити бездуховне покоління, не обтяжене інтелігентністю, порядністю, яке зневажливо ставиться до культурних та загальнолюдських цінностей, не прагне здорового способу життя.

Сучасний період можна охарактеризувати як відродження соціального виховання.

Технологічні і концептуальні засади соціального виховання були розроблені А.С. Макаренком, адже саме він реалізовував на практиці принципи всебічного виховання особистості, гуманізму, єдності вимоги і поваги у вихованні. Педагог розкрив шляхи забезпечення шкільного, позашкільного і сімейного виховання, що є різними засобами соціалізації дитини. Методи і прийоми, які застосовував А.С. Макаренко, такі, як: педагогічне проектування особистості, тренування позитивних звичок та вмінь, педагогічний ризик (бойкот, довіра «в кредит»), гра та інші не втратили актуальності й з успіхом застосовуються в різних напрямках соціального виховання.

Соціальне виховання здійснюється у процесі взаємодії особистості в різних відносно автономних сферах життєдіяльності: освіти, організації соціального досвіду людини, індивідуальної допомоги їй.

На нашу думку, особливої ваги в соціалізації та становленні особистості набуває освіта та виховання в загальноосвітніх закладах.

Як відзначають М.І. Рожков та Л.В. Байбородова, соціально – гуманітарні функції стали пріоритетними в роботі сучасного класного керівника, зокрема в роботі педагога [2]. Учитель, вирішуючи проблеми сьогодення, має бути готовим до випередження подій і, спираючись на точний прогноз, усувати ті проблеми і труднощі, які можуть постати перед дитиною.

Саме тому проблема підготовки сучасного педагога до здійснення функції соціального виховання та використання сучасних методів соціально-педагогічної діяльності, на наш погляд, є особливо актуальною.

Одним із шляхів розв'язання цієї проблеми є запровадження

спецкурсу «Методика соціально-виховної роботи в сучасних умовах» на всіх спеціальностях у Сумському державному педагогічному університеті ім. А.С.Макаренка, починаючи з 2007 – 2008 навчального року (згідно з наказом Міністерства освіти і науки України в листі від 14.03.07 № 1/9-145).

Метою статті є аналіз досвіду підготовки майбутніх педагогів до здійснення соціального виховання в навчально-виховному процесі в загальноосвітній школі під час вивчення спецкурсу «Методика соціально-виховної роботи в сучасних умовах».

Ураховуючи основні професійні компетенції, якими повинен володіти сучасний педагог, головними завданнями спецкурсу є такі: сформувати у студентів уявлення про сутність, мету, пріоритетні завдання соціального виховання, розкрити його структуру та зміст; ознайомити із загальною характеристикою соціально-педагогічної діяльності, зокрема в регіоні проживання; розкрити сутність сучасних підходів до реалізації завдань соціального виховання; здійснити аналіз сучасних соціально-педагогічних проблем дітей і молоді, навчити визначати провідні форми і методи розв'язання цих проблем.

Педагог, готовий до здійснення соціального виховання, повинен знати: етичні засади соціальної роботи і шляхи реалізації цінностей на практиці; методи соціально-педагогічного виховання; основні причини, що породжують групи ризику в суспільстві та викликають потреби в соціально-педагогічній допомозі; актуальні соціально-педагогічні проблеми та характеристики вразливих категорій населення; соціальну політику України; системи інституцій, які займаються розробкою і впровадженням соціальної політики в Україні; систему соціального законодавства, а також механізм правового регулювання в соціально-педагогічній сфері. Педагог повинен вміти: інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід; безпосередньо надавати допомогу з використанням методів індивідуальної, групової роботи і роботи у громаді; визначати соціальні проблеми та їхню пріоритетність; визначати завдання та напрями реформування соціальної політики, виходячи з соціально-педагогічної ситуації; забезпечувати отримання необхідної для роботи об'єктивної інформації з різних джерел; оцінювати ефективність власної роботи щодо дієвості застосовуваних методів та моделей.

У процесі викладання спецкурсу ми комбінуємо традиційну лекційно-семінарську систему з інтерактивними методами навчання студентів.

Так, наприклад, під час вивчення теми «Соціальне виховання – складова соціальної педагогіки» розкриваємо поняття «соціальна педагогіка» і «соціальне виховання», аналізуємо історію виникнення соціальної роботи і причини появи негативних соціальних явищ в Україні. З цією метою використовуємо лекцію, метою якої є розкриття певних теоретичних понять спецкурсу та аналіз існуючих соціальних проблем в учнівському середовищі.

Уважаємо, що студентів доцільно ознайомити з діяльністю соціальних організацій, які існують в регіоні та країні. Саме тому на семінарських заняттях використовуємо досвід роботи Сумського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, аналізуємо напрями роботи і функції соціальних робітників. Проте живе безпосереднє спілкування завжди більше подобається студентам. Отже, нашими постійними гостями є досвідчені волонтери – представники «Соціальної організації студентів», які розповідають про волонтерську діяльність та цікаві проекти, які вони здійснюють у своїй роботі. Деякі студенти відразу залучаються до цієї справи і беруть участь в акціях, заснованих на добровільній участі громадян. Про інші соціальні проекти студенти отримують інформацію з мережі Інтернет. Так, на сайті Сумського обласного благодійного фонду «Благовіст» [3] міститься інформація про соціальні проекти, що здійснюються фондом на Сумщині. На сайті державної соціальної служби для сім'ї, дітей та молоді [4] студенти ознайомлюються зі звітами про результати соціальної роботи в Україні, а також аналізують державні документи з досліджуваних питань.

Але в першу чергу студенти педагогічного університету повинні оволодіти сучасними методами та формами організації соціального виховання, які можна використовувати у виховній роботі у школі.

У процесі самостійної роботи студенти аналізують великий арсенал ідей і методів, розроблених А.С. Макаренком, адже у практиці цього педагога накопичений цінний досвід виховної роботи з педагогічно занедбаними дітьми. Серед сучасних методик чільне місце посідають

інтерактивні технології, які покращують моделі поведінки учнів і все частіше застосовуються в соціально-педагогічній діяльності. Це такі форми, як: тренінг, рольова гра, дискусія, мозковий штурм, метод кейсів (проблемні ситуації) та ін., тому на семінарських заняттях застосовуємо інтерактивні технології, особливістю яких є постійна, активна взаємодія всіх її членів, адже у процесі виконання навчальних завдань студенти оволодівають навичками організації цих інтерактивних форм для здійснення соціально-педагогічної діяльності в майбутньому.

Після теоретичного ознайомлення з існуючими класифікаціями методів та форм соціально-виховної роботи на семінарських заняттях організуємо *роботу проблемних груп*, завданням яких є розробка програми як однієї з форм соціального виховання. Студенти об'єднуються в кілька груп, кожна з яких отримує картку із завданням. У групі студенти самі розподіляють між собою такі ролі: експерт – керівник групи, секретар, посередник, доповідач (один або кілька). Експерт у групі виконує такі функції: зачитує завдання групі, організовує порядок виконання, пропонує учасникам групи висловитись по черзі, заохочує групу до роботи, підбиває підсумки роботи, визначає доповідачів. У процесі групової роботи секретар коротко і розбірливо записує результати роботи. Посередник стежить за часом, заохочує групу до роботи. Доповідачі чітко висловлюють думку групи і подають результати роботи групи над поставленим завданням.

Наводимо приклад картки із завданням та інструкцією до нього.

Проблема – прояви адиктивної поведінки (хімічні адикції – вживання алкоголю). *Завдання*:

1) проаналізувати причини, сутність, наслідки виникнення даної проблеми в учнівському середовищі.

2) запропонувати програму розв'язання цієї проблеми шляхом використання дискусії: а) сформулювати тему дискусії; б) визначити основну мету і завдання дискусії; в) описати перебіг запропонованої форми; г) спрогнозувати результати використання форми.

Кожна група отримує окреме завдання з розв'язання певної проблеми, наприклад: конфліктність, вживання тютюну та наркотиків, прояви делінквентної поведінки та ін. Формами вирішення проблеми

можуть бути рольова гра, тренінг, метод кейсів та ін. Студенти протягом 30 хвилин працюють у групах, а потім подають результати спільної роботи у вигляді схем, алгоритмів тощо. Роботу кожного студента у групі оцінює експерт і заносить оцінки в лист експерта. Після закінчення роботи пропонуємо здійснити рефлексію в кожній групі і визначити ефективність спільної діяльності і досягнуті успіхи.

Особливостями такої групової роботи є:

1) *позитивна взаємозалежність членів групи.* Студенти розуміють, що зусилля кожного члена групи потрібні і незамінні для успіху всієї групи; кожен член групи робить унікальний внесок у спільні зусилля групи завдяки його (її можливостям) чи ролі й обов'язку під час виконання завдання;

2) *особистісна взаємодія, що стимулює діяльність.* Студенти займаються реальною діяльністю, допомагаючи один одному, підтримуючи, заохочуючи і радіючи досягненням товаришів. Сюди належить й усне пояснення того, як вирішувати проблеми, і передача друзям власних знань, і перевірка розуміння, й обговорення досліджуваних понять. Саме завдяки особистісній взаємній підтримці у процесі навчання члени групи вказують певні обов'язки і виявляють відданість загальній справі і цілям;

3) *індивідуальна і групова звітність.* Два рівні звітності повинні неодмінно бути структурно включені до семінарського заняття. Група повинна відповідати за досягнення поставлених цілей, а кожен член має відповідати за свою частку роботи. Індивідуальна звітність існує, коли оцінюється діяльність кожної особи, а результати надходять назад у групу і самій особі – з метою встановити, хто більше потребує допомоги, підтримки і схвалення у процесі навчання. Отже, кожен член групи реалізується як повноправна особистість, формує індивідуальну компетентність;

4) *розвиток навичок міжособистісного спілкування і спілкування в невеликих групах.* Навички керівництва, ухвалення рішень, вироблення довіри, спілкування й улагоджування конфліктів дають студентам можливість успішно справитися як із процесом групової роботи, так і з виконанням академічного завдання;

5) *обробка (аналіз, опрацювання) даних про роботу групи.* Таке опрацювання відбувається, коли члени групи обговорюють, наскільки успішно вони досягають своїх цілей і наскільки успішно підтримують ефективні робочі відносини. Група повинна розібратися, які дії окремих її членів корисні, а які марні, й ухвалити рішення про те, як варто поводитися надалі: що залишити і що змінити у своїй поведінці. Підвищення ефективності процесу навчання відбувається завдяки ґрунтовному аналізу того, як співпрацюють члени групи, і визначенню способів поліпшення ефективності цієї роботи.

Викладач в інтерактивному навчанні є організатором процесу навчання, консультантом, фасилітатором, який ніколи не «замикає» навчальний процес на собі.

Висновки. Така активна форма роботи дозволяє ефективно перевірити у майбутніх вихователів уміння застосовувати теоретичні знання на практиці, а також розвиває дослідницькі, творчі, комунікативні здібності студентів

Отже, підготовка педагогічних працівників до соціального виховання є дуже важливою, адже функції соціального виховання і соціального захисту дитини є стрижнем, навколо якого будується система діяльності вихователя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соціальна педагогіка: теорія і технології: Підручник / За ред. І.Д. –Звереві.К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 316 с.
2. Рожков М.И., Байбородова Л.В. Организация воспитательного процесса в школе. – М: Владос, 2000. – 256 с.
3. Офіційний веб-сайт Сумського обласного благодійного фонду «Благовіст»: <<http://www.blagovist.sumy.org/content.php?razdel=main&lang=ua>>.
4. Офіційний веб-сайт Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту: <<http://dss.visti.net/cgi-bin/val.sh?v=0&p=p900102>>.

УДК 378.147

К.Ф. Нор

*Миколаївський державний університет
імені В.О. Сухомлинського*

А.С. МАКАРЕНКО ПРО РОЛЬ КНИГИ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглядається роль книги у вихованні дітей, висловлена А.С. Макаренком. Аналізується творчість видатного педагога і визначає роль дитячого читання як один із чинників виховання особистості.